

Bilag 4: Hvad er det man vil opnå med genopretningen og hvordan når man der til?

Hvad er det man gerne vil opnå ved at genoprette hydrologien i højmoser?

Naturlige højmoser er opbygget af tørvelag, der er dannet af arter af *Sphagnum* (tørvemosser). Naturlige uberørte højmoser har en struktur med en omgivende lagg-zone, hvor minerogent vand fra omgivelserne, blandes med ombroget vand fra højmosefladen. Fra lagg-zonen ind mod centrum er der en kantzone, og de centrale dele udgøres af højmosefladen. Naturlig højmoseflade vil have en struktur med tuer og høljer, hvor det sekundære vandspejl er synligt i høljerne. Al plantevækst foregår i den øverste halve meter tørvelag (akrotelm), som vil have meget tæt på 100 % *Sphagnum*-dækning. Oplagringen af tørv foregår i de underliggende permanent vandmættede lag (katotelm).

Der findes stort set ikke mere naturlig højmose i Danmark. Der er fortsat aktivt tørvedannende højmoseflader, men den overordnede struktur er som regel stærkt forstyrret. Forud for al udnyttelse af højmose går dræning. Vandet trækkes ud, tørv sætter sig og afhængig af omfanget af dræning påvirkes mosen. Tørvedannelse foregår udelukkende under vandmættede forhold. Når vandet forsvinder, reduceres *Sphagnum*-dækningsgraden, akrotelm-funktionen mistes, og arealerne er ikke mere tørvedannende.

Hvis fladerne ikke afgraves, kan man anvende betegnelsen primære højmoseflader.

Ved afgravning af højmoser forsvinder det øverste lag, og der er derfor tale om sekundære flader. Det kan være vigtigt at skelne mellem primære og aktive flader. Der er ikke med sikkerhed konstateret primære flader i habitatområdet. Ved genopretning bevares primære flader, men er ofte ikke tørvedannende. Genopretning rettes mod de sekundære flader, som skal have dannet et nyt tørvedannende lag. Hvis man kan etablere/sikre en meget høj *Sphagnum*-dækning (mindst 80 %) på tidligere afgravede flader, kan de genoprettede arealer betegnes 7110 Sekundær aktiv højmose.

Mulige udfald af genopretning af højmoserne

Hvad man kan opnå ved genopretning af højmoser, afhænger af den tilstand området er efterladt i efter endt tørvegravning. 2 af yderpunkterne er dybt vand på næringsrig bund og vandmættet lys højmosetørv.

Ofte er højmoser dannet som følge af tilgroning af en sø. Lagene under højmosetørven består således ofte af søsedimenter og kærtørv dannet af lavmoser. Derefter en næringsfattig overgangsfase, hvor *Sphagnum* indvandrer og kommer til at dominere. Herover er der aflejret højmosetørv, som domineres af *Sphagnum*.

Hvis højmosen er afgravet helt ned til kærtørven eller mineralbunden, vil man sjældent umiddelbart kunne reetablere arter af *Sphagnum*, da næringstilgængeligheden er for høj. Det vil være nødvendigt at lade en mere næringskrævende vegetation etablere sig og danne tørvelag (kærtørv), før en ny næringsfattig overgang til højmosetørv kan indfinde sig. Det svarer til de lavmose successioner, der blev gennemløbet for højmosen oprindeligt blev dannet. Hvis tørv er afgravet så dybt, vil der ofte dannes partier med forholdsvis dybt vand i forbindelse med genopretning.

Hvilke plantesamfund, der dannes, afhænger af vanddybden, tykkelsen og beskaffenheden af tørv, samt næringsstoffertilgængeligheden. I det vandmættede næringsrige spektrum vil der ofte dannes plantesamfund domineret af tagrør eller dunhammer. I den mere næringsfattige ende af spektret kan man se indslag af stararter og kæruld. Disse successionsstadier vil med tiden alle kunne føre til dannelse af højmosevegetation. Der er således mange eksempler på, at *Sphagnum* kan kolonisere tagrør m.v.

Optimale resultater opnås ved genopretning af lys *Sphagnum* højmosetørv, hvor det er muligt at sikre en stabil høj vandstand nær overfladen. Under disse optimale omstændigheder er der eksempler på, at der indenfor 3-5 år kan etableres en vegetation, der er meget lig en naturlig højmoseflade med en *Sphagnum*-dækningsgrad nær 100 %. Derudover vil det tage tid at få differentieret overfladen i tuer og høljer.

Lys svagt omsat tyk (> 0,5 m) højmosetørv har en række unikke egenskaber (bl.a. stor vandtilbageholdelskapacitet og stor porøsitet), som danner basis for potentielt meget hurtigt etablering af højmosevegetation.

De arter, der etablerer sig i vandfasen, er ofte *Sphagnum cuspidatum* og *S. fallax*. Efterfølgende ønskes en indvandring af *Sphagnum*arter, der er bedre tørvedannere, primært *S. magellanicum* og *S. papillosum*. Både *S. papillosum* og *S. magellanicum* er rigtig gode tørvedannere, og de vil ofte være de første indikationer på, at der igen differentieres i tuer og høljer, og på at de hjemmehørende højere planter kan begynde at finde deres rette niche.